

О.М. Варипасв, канд. філос. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ: ПАРАДИГМА ВИЗНАЧЕННЯ

Сьогодні Україна знаходиться в стані переходу до моделі інформаційного суспільства, про що свідчить пріоритетний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в економіці. За таких умов надзвичайно важливу роль відіграє стан освіти та науки в суспільстві, які є гарантом конкурентоспроможності на світовому ринку інформації, що виробляється.

Сьогодні, на думку багатьох вітчизняних дослідників (В.Г. Кременя, В. Сергєєва, В. Луначека, А.О. Проховника та ін.), одним із можливих шляхів подолання кризи є гуманізація та гуманітаризація освіти. Необхідним стає виховання таких фахівців, які, зберігаючи повагу до наукового надбання людства, усвідомлюють і власну цінність для суспільства та відповідальність за його подальший розвиток.

Освіта є тим інститутом, що забезпечує в суспільстві збереження існуючих знань і накопичення нових, підготовку кадрів певних напрямів, а також розвиток науково-технічного прогресу.

Звертаючись до проблеми застосування в навчальному процесі нових прогресивних методик викладання, доцільно згадати про так звану «постнекласичну теорію освіти та науки», що набуває популярності останнім часом. Напрямок цей виокремився наприкінці ХХ ст. і був обумовлений необхідністю здійснення міждисциплінарних досліджень.

В.В. Кізіма виділяє три історичні типи особистості: класичний, некласичний і постнекласичний. Людина першого типу користується знаннями, набутими попередніми поколіннями, старанно виконує покладені на неї обов'язки, є оператором велетенського налагодженого механізму, проте не пропонує нічого нового, не цікавиться прогресивними технологіями.

Класична людина формується класичною освітою, метою якої є передача і збереження накопичених попередніми поколіннями знань; у навчальному процесі використовуються сталі програми та вимоги, форма занять превалює над їх змістом, а весь освітній процес здійснюється за певним умовним шаблоном.

Тривале функціонування класичної системи освіти призводить до кризи науково-технічного прогресу, неспроможності суспільства до інновацій. Це спричиняє зміни парадигм (економічних, соціальних, політичних, культурних тощо), що спостерігалось, наприклад, під час переходу від Античної культури до Середньовічної, далі –

Відродження, Нового Часу, Просвітництва і т.д. В такі моменти починає формуватися «некласична» людина з підкресленою індивідуальністю, самовизначеністю та прагненням панувати над світом і природою. Система освіти, спрямована на формування некласичної людини, передбачає індивідуальний підхід до учнів, прогресивні методи викладання, а власне навчальний клас перетворюється на своєрідну творчу майстерню. Освіта сприяє пошуку нестандартних розв'язків задач, активізації творчих здібностей учнів, виробленню ними оригінальних і сміливих рішень.

Слід зазначити, що некласичні методи пізнання та освіти можуть бути реалізованими лише після оволодіння класичними знаннями (або паралельно із ними), оскільки творчі пропозиції молоді повинні спиратися на конкретні перевірені роками знання та теорії. Навіть вироблення нових парадигм, що конфліктують із попередніми, вимагає від розробника глибинного розуміння існуючих теорій та їх аналізу, а також переконливого обґрунтування нових позицій.

Подолати недоліки обох зазначених систем покликана так звана постнекласична освіта, що повинна об'єднати гуманітарне та природниче наукове знання. Основними недоліками класичної і некласичної систем освіти є односторонність фундаменталізму першої та поверхневості другої. Сьогодні ж молоді фахівці мають виявляти новий, нестандартний тип мислення, здатність охоплювати явище всебічно, співпрацювати з представниками суміжних спеціальностей задля розв'язання поставлених задач. Отже, на сучасному етапі теорія постнекласичної освіти може стати ідеологією гуманізації та гуманітаризації навчального процесу. При цьому методики викладання, що застосовуються, повинні допомагати сформувати в слухача повагу як до накопиченого людством досвіду в різних галузях знань, так і до власної думки. Ґрунтовність і цінність для суспільства останньої повинна бути забезпеченою відповідною якістю отримуваних слухачем знань і кваліфікацією педагогів, внеском держави у розвиток системи організації дозвілля молоді тощо.

Сучасне суспільство потребує розробки методів адаптації людини до інформаційного суспільства з метою приведення у відповідність масштабів інформації, що пропонується для сприйняття, та фізичними можливостями людини. В освітньому процесі це відображається у необхідності формування специфічних професійних здібностей, зокрема здатності генерувати фахівцями нові прогресивні ідеї. Вихід із кризового стану автори статті бачать у гуманітаризації освіти, переході до постнекласичної її форми, що передбачає якісну зміну відносин викладач – учень у напрямку підвищення цінності особистості учня.